

УДК 349.6:636:57

ПОНЯТТЯ І ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІОРЕСУРСІВ

**О.Ю. ПІДДУБНИЙ, кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

Стаття містить дослідження правових засад використання біоресурсів у процесі природокористування. Аналізується сучасне наповнення принципу сталого розвитку, його переваги і недоліки порівняно з попередньою концепцією раціонального природокористування..

Біологічні технології, біоресурси, біорізноманіття, сталий розвиток, правовідносини у сфері біотехнологій.

Сьогодні біологічні технології перестали бути суто лабораторним явищем і стали невід'ємною частиною життя. Сільське господарство, медицина, енергетика, харчова промисловість – ось неповний перелік галузей, в яких активно запроваджуються результати новітніх наукових досліджень. У багатьох країнах світу успішно культивуються сільсько-господарські культури, одержані шляхом генетичної модифікації. Існують пропозиції створення штучних екосистем, наприклад генно-модифікованих лісів замість лісових масивів, що зазнали деградаційного антропогенного впливу. Регулярно з'являються нові методи лікування хвороб, зокрема із застосуванням стовбурових клітин, ембріональних тканин, впливу на геном людини. Неодноразово вчені різних країн світу заявляють про можливість клонування людини, застосування генів людини для модифікації генома тварин у дослідних цілях.

Без сумніву, розвиток науки, пізнання світу, освоєння нових методів подолання хвороб, глобальної продовольчої кризи є позитивним процесом. Заперечення цього факту є не чим іншим як сектантством, і врешті приречено, як будь-яке заперечення об'єктивних наукових відкриттів. Проте кожне наукове відкриття повинно бути грамотно й контрольовано використане. За прикладами ходити далеко не потрібно – від ядерних технологій подвійного призначення, що надають неадекватним режимам доступ до зброї масового знищення, до кримінального бізнесу на людських органах, породженого розвитком трансплантології. Так само і біотехнологія, як метод використання живої матерії, повинен бути ретельно досліджений і унормований у праві.

Передумови юридичного дослідження суспільних відносин у сфері біотехнологій з позицій права знаходимо у працях відомих вчених у галузі аграрного, адміністративного, земельного, екологічного, природоресурсного права. Зокрема, дослідження В.І. Андрейцева, Г.І. Балюк, Н.А. Бер-

лач, В.М. Єрмоленка, А.П. Гетьмана, І.І. Каракаша, О.С. Колбасова, В.В. Костицького, М.В. Краснової, П.Ф. Кулинича, В.І. Курила, Н.Р. Малишевої, М.І. Малишка, В.Л. Мунтяна, О.О. Погрібного, В.І. Семчика, С.Г. Стеценка, Н.І. Тітової, Ю.С. Шемшученка, М.В. Шульги дають нам уявлення про загальні засади правового регулювання природокористування, раціонального використання природних ресурсів, їх збереження й відтворення, правової охорони земель від хімічних і біологічних забруднень, застосування інновацій у сільськогосподарській сфері, галузевого управління та контролю.

Різні аспекти біотехнологій, біотехнологічної діяльності, біобезпеки, біоетики, генної інженерії, клонування досліджували в свої працях фахівці з права, теорії управління: Н. Білан, Л. Бондар, Г. Бистров, О. Грибко, В. Завгородня, А. Йойриш, О. Красовський, Т. Короткий, В. Курзова, В. Лозо, М. Медведєва, Н. Мельничук, Ю. Разметаєва, Р. Стефанчук, В. Третьякова, Ю. Храмова, Г. Чеботарьова, К. Шахбазян та деякі інші.

Перш ніж починати характеризувати зміст поняття «використання і сталий розвиток біоресурсів», винесеного в заголовок даної статті, слід зазначити, що роздуми про співвідношення «природного» і «неприродного», «штучного», «антропогенного» почалися не сьогодні й навіть не в якісь більш-менш відділені від сьогодення часи, а майже з початку виникнення людської цивілізації. Над своїм місцем у макрокосмі люди почали замислюватись тоді ж, коли взагалі почали мислити, і цей процес усвідомлення себе та навколишньої реальності триває до сьогодні.

Якщо в первісних стадіях свого існування людина, очевидно, не відділяла себе від природи, то далі релігія, а слідом за нею й наука, не тільки відділили, а й протиставили людину і природу. Та згодом сучасні тенденції у фундаментальній науці знову підтверджують умовність і відносність цього відчуження, як і відносність будь-якого твердження, так само, як будь який висновок щодо сутності елементарних складових матерії, її станів багато в чому залежить від самого факту спостереження за ними, що впливає на моментальний стан цих складових.

Ключем для розуміння засадничих принципів правового регулювання управління системою людина – довкілля, на думку дослідників, може стати постнекласична методологічна наука, що вивчає не просто складні, а такі системи, що розвиваються, де акцент робиться не на існуванні, (бутті) а на еволюції. Основу постнекласичної науки становлять термодинаміка нерівновісних, нелінійних, відкритих систем, яка часто називається синергетикою, ідея універсального еволюціонізму, теорія систем, в тому числі соціокультурних [1, с. 39].

Існує досить тривала традиція поділу природного та штучного (останнє зазвичай розглядається в якості сурогату сакральної «природи»), тим не менш, у нинішніх дебатах навколо біотехнології варто вийти за межі подібної дихотомії. І прихильники біотехнології, і її противники схильні вважати, що краще залишити в спокої концепцію існування «природи» як якогось ізольованого поняття. Адже при збереженні такої точки зору технологія може формуватися тільки як очевидна загроза або амбівалентна маніпуляція щодо природи. Суперечливе ставлення до

рекомбінантної ДНК, так само як дебати навколо генетично модифікованих харчових продуктів та біомедицини, будуть відтворюватися знову і знову, поки концепція самої природи не буде сформована менш тривіальним чином [7].

Якщо досліджувати окремо природу і суспільство навіть з точки зору такої вузькоспеціалізованої галузі, як методологія екологічного права, то й тут неодмінно постає питання – що вважати довкіллям, предметом тієї самої охорони, чи то сучасний стан його прийняти за еталон і в подальшому охороняти від наступних змін. але ж ми знаємо, що сучасний стан далекий від еталонного, чи то уявляти собі якусь «ідеальну природу», без антропогенного впливу, хоча досягнення такого стану не є можливим ні практично, ні теоретично. Зрозуміло лише одне – точка відліку є сьогоднішня, сучасний стан довкілля, який існує на даний момент, а напрям руху завжди може бути тільки поступальний, оскільки навіть повернення до якихось об'єктивних показників щодо параметрів довкілля, які мали місце раніше, не означатиме повне відтворення того ж стану речей, при яких ці показники мали місце, а в будь-якому разі якісно іншу ситуацію в довкіллі, яка в свою чергу буде вимагати наступних ефективних рішень, і даний процес є нескінченним, як постійною є і екологічна функція права – забезпечення сталого розвитку і гармонійного співіснування суспільства та довкілля.

З описаних передумов правового регулювання постає питання, яким чином побудувати процес правового регулювання природокористування з тим, щоб він був максимально наближеним до біологічних природних процесів, що передбачають використання природних біологічних ресурсів, адже все живе в результаті свого процесу життєдіяльності ніби користується природними ресурсами, так само як і людина, просто дихаючи, харчуючись, вже використовує певний природний ресурс в силу самої своєї життєдіяльності, а це вже, саме по собі, підводить нас до розуміння біологічного природокористування як такого, що найбільш повно і гармонійно відповідало б перебігу біологічних процесів в усьому довкіллі, включаючи й взаємодію людського організму з довкіллям і біологічні процеси в самому організмі людини.

Нам уявляється: єдине, що відрізняє біологічні природні процеси, в яких використовуються природні ресурси від природокористування, що його здійснює людина, це наявність саморегуляції у біологічних процесах. Так, наприклад, при значному збільшенні організмів, які є кормовою базою для хижаків, відбувається пропорційне збільшення і їх численності у відповідному біоценозі. В той же час падіння обсягів кормової бази спричиняє скорочення численності наступної ланки харчового ланцюга, і таким чином, не зважаючи на періодичні коливання, підтримується певна екологічна рівновага.

Суспільство ж демонструє абсолютно інший тип адаптації, в результаті якого відбувається остаточне виснаження ресурсу, після чого відбувається або перехід до інших ресурсів, або поява досконаліших способів використання існуючих, що в цілому не сприяє відновленню і сталому розвитку окремих компонентів довкілля. Проте даний процес має

й свої переваги, оскільки удосконалення способів використання природних ресурсів, з одного боку, веде до максимального споживання, а з другого, процес постійних удосконалень може мати в якості результату не тільки максимально ефективно, а й мінімально виснажливе використання. Більше того, ефективність і повинна розумітись та закладатись в доктрину, в тому числі й правову, не як максимальний коефіцієнт споживання, а як максимальна можливість для збереження і відтворення природного ресурсу. В даному разі найбільш широкі можливості якраз для такого використання містять ресурси біологічні, які інтегруються за спільною ознакою – здатністю до відтворення біологічними процесами в універсальний біологічний ресурс, а біотехнологія є засобом ефективного розкриття таких можливостей.

Окрему увагу варто приділити концепції сталого розвитку, що в останні десятиліття стала фактично ідеологією, а то й новою релігією не стільки для вчених, скільки для широкого суспільно-політичного загалу. Не обійшла ця тенденція і юридичні кола, позаяк концепцію втілено в широкий спектр міжнародно-правових і національних законодавчих актів. Пошуки як такої цілісної концепції сталого розвитку ні до чого не приводять. Як правило, вона формулюється і існує в законодавстві у вигляді принципу, зміст якого зводиться до невиснажливого природокористування, продиктованого лише небезпекою самознищення людства. Неважко помітити, що як і деякі інші західні теорії, зокрема синергетичної самоорганізації систем, проектного менеджменту тощо, принцип сталого розвитку існував у екологічному та, навіть, і в колишньому природоохоронному праві ще 50–60 років тому у вигляді принципу раціонального використання, збереження і відтворення природних ресурсів. При чому, як цей колишній принцип у радянські часи, зі споживацьким ставленням матеріалістів до природи лише як до засобу задоволення економічних потреб пролетарських класів, а насправді мілітаристичної організації держави, так і сучасний принцип сталого розвитку зазнає сильного впливу економічної доцільності, отже, насправді індекси ВВП та загроза сповільнення економічного зростання (читай – придбання нової плазми кожні два роки замість щорічно) зумовлюють сильний тиск на реалізацію навіть такого, компромісного принципу. Звідси і окрема позиція США та Китаю щодо Кіотського протоколу, і традиційні високі продажі великолітражних легкових автомобілів в США, і рідкоземельні метали, добуті рабською працею під наглядом бандформувань в Африці, що використовуються в гаджетах світових корпорацій. Тобто, величезні перекося, на нашу думку, закладені під принцип сталого розвитку з самого початку. Хорошою ілюстрацією історичного фіаско, до якого нас призвела філософія споживання, нехай і обмеженого екологічними нормативами, є фраза відомого польського письменника-фантаста Станіслава Лема у відповідь на запитання, чому не збулись його прогнози про освоєння людством сонячної системи у XXI ст., «тому що ми були зайняті виробництвом телефонів»[3].

Маємо ситуацію, коли продекларовано сталий розвиток, проте відсутнє розуміння що і задля чого потрібно розвивати. Спробуємо

розібратись, що ж є змістом даного принципу, в тому числі і юридичним. По-перше, предметом правовідносин, предметом правового регулювання сталого розвитку є певні суспільні відносини, адже розвивається згідно з більшістю існуючих на сьогодні філософських концепцій (не враховуючи тих, згідно з якими воно деградує), саме суспільство. Отже, жива природа не може бути предметом сталого розвитку, оскільки розвивається не за писаними суб'єктивними законами держав і міжнародних організацій, а за законами природи, що апріорі не залежать від людини. Тобто йдеться про сталий розвиток суспільства з використанням природних ресурсів, які для цього використовуються, при чому передбачається, що необхідно обмежувати їх використання, для того, щоб була ресурсна база для продовження цього сталого розвитку в майбутніх періодах. У чому ж полягає цей розвиток? Візьмемо на себе сміливість припустити, що не тільки пересічні люди в різних куточках земної кулі, але й визнані лідери, такі як Папа Римський, Президенти США і РФ, Генеральний секретар ЦК КПК і, приміром, лідери держав Перської затоки багато в чому по-різному розуміють мету та завдання суспільного розвитку. Інколи ці протиріччя настільки гострі, що фактично являють собою приховану боротьбу на взаємне знищення. Отже, позаяк у світі продовжується конкуренція ідеологій, завдань і мети суспільного розвитку, принцип сталого розвитку в тому вигляді, що існує зараз, більше не може задовольняти потреб суспільства і потребує суттєвого перегляду, адже в інакшому випадку ми повинні погодитись з тим, що цей принцип, а разом з ним і природа, призначена для обслуговування низки певною мірою протилежних доктрин суспільного розвитку, що сповідуються різними державними і суспільно-політичними формаціями.

В якості антитези до попередніх тверджень слід висунути припущення, згідно з яким природа на даний момент є об'єктом для розвитку і може та повинна стати тією абсолютною цінністю, навколо якої мають будуватись різні методологічні підходи до розвитку суспільства. Немає сумніву, що усі перераховані вище представники конкуруючих формацій зйдуться в одному – бажанні дихати чистим повітрям, споживати корисні продукти і мати гарне здоров'я і самопочуття. Критично оцінюючи сучасний стан речей, слід констатувати, що дана ідея не нова, і більше того, екологоцентризм наразі має статус маргінальної і войовничої течії, що почасти дискредитує себе надміру активними діями її прихильників, проте, принаймні, вони являють собою крайній спектр тієї суспільної альтернативи, що розглядає природу як абсолютну цінність.

Різниця між радикальними підходами до збереження природи в минулому і на сучасному етапі полягає в такому: раніше збереження природи означало абсолютне обмеження на природокористування, і чим суворішим таке теоретичне обмеження було б, тим більше очевидною була б користь для природи.

Наразі ж біотехнологія здатна примирити потреби споживання (до розумної межі, звичайно) з потребами збереження самої природи. Звичайно, з точки зору крайнього, сектантського енвайронменталізму, будь-яке втручання в «Божественний промисел» або в «Еволюційний

розвиток» є злочином, проте маючи під рукою досконалий інструмент для розвитку природи, відновлення втраченого і збагачення ресурсів, було б злочинним його не використовувати.

До прикладу, виявлення генів, що відповідають за елементарні екологічні відносини, дає змогу використовувати генетичний контроль для регулювання цих відносин і тим самим вибирати оптимальну стратегію стримування шкідників сільського господарства замість того, щоб вести з ними тотальну війну на знищення. Така війна обертається часто проти самої людини [2].

Щодо аргументів про потенційну небезпеку, слід зазначити, що у сучасному світі і так накопичено стільки потенційно небезпечних знарядь та матеріалів, що їх і так вистачить для знищення усього живого декілька разів.

Дослідники зазначають, що коли біотехнологія навчиться відтворювати засоби життєзабезпечення не фабричними, а природними методами, класична економіка дефіциту увійде в стан конфлікту з економікою біонадлишку. Біотехнологія може змінити наше уявлення про ресурси, найбільш значущими, фундаментальними ресурсами стануть вода, сонячне світло, органічні сполуки, клімат.

У цих умовах велику роль у подальшому розвитку інноваційного суспільства може відіграти інтеграція природничо-фундаментальних та соціально-гуманітарних наук навколо біотехнології. Ця інтеграція могла б зробити політику у галузі біотехнологічної інновації частиною безпосереднього процесу виробництва знань. Теоретичні основи такого підходу до виробництва знання – це справа не лише вчених, а й суспільства в цілому [8, с. 49].

Описаному підходу повністю відповідає, а також суттєво розширює його твердження, що на сучасному етапі формування бачення принципів екологічного природокористування нерозривно пов'язане з сучасним розумінням навколишнього природного середовища і можливістю людини за допомогою сучасних технологій переходити від звичайного раціонального використання, охорони і відтворення до сталого розвитку та комплексного відновлення екосистеми планети, не виключаючи і методів генної інженерії [5, с. 78].

Як зазначає А.М. Статівка, сталий розвиток базується на задоволенні таких вимог, які відрізняють дану концепцію від інших екологоорієнтованих концепцій суспільного розвитку:

- раціоналізація використання природних ресурсів (з урахуванням можливості їх відновлення);
- створення безпечних для людини умов життя, зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище (із вказівкою асиміляційної здатності екосистем та збереження властивостей біосфери);
- підвищеної відповідальності за вичерпання природних ресурсів розвиненими країнами;
- визнання прав майбутніх поколінь, а відтак і обрання оптимальної стратегії діяльності, яка задовольняє інтереси нинішнього і наступних поколінь;

- врахування при плануванні виробничо-господарської діяльності не лише економічного процесу, а й екологічних та соціальних наслідків його впровадження;

- зміщення пріоритетів від кількісного нарощення обсягу товарів та послуг до якісного урізноманітнення буття.

Перераховані заходи вважаються альтернативною концепцією, що дасть змогу зупинити руйнівні процеси у взаємовідносинах людина – природа, тоді як концепції охорони навколишнього природного середовища, які впроваджувалися тривалий час у багатьох державах світу, дають змогу у кращому випадку дещо призупинити процес руйнування довкілля [6, с. 21]. На наш погляд, ця аргументація повністю узгоджується з викладеною нами гіпотезою щодо потреби у новому змістовому наповненні принципу сталого розвитку, як мінімум, доповнюючи його потребами у розвитку самої природи, і очевидним усвідомленням, що економіка становила і становить найбільшу шкоду та найбільшу загрозу розвитку природи. Більшою мірою це стосується неоліберальних концепцій, з різного роду «ринковими механізмами саморегулювання», проте і при домінуванні лівих економічних ідей природа знаходиться в полоні у економіко-політичній доцільності.

З точки зору фахівців з Білорусії, уявляється, що на даний час більшої уваги з боку законодавця потребує не стільки подальше удосконалення екологічного законодавства, скільки екологізація діючого аграрного законодавства і вироблення загальних правових напрямів охорони навколишнього природного середовища в сільському господарстві. Таким чином, вимоги охорони навколишнього природного середовища в сільському господарстві стають додатковим аргументом на користь розробки і прийняття уніфікованого комплексного законодавчого акта у сфері регулювання аграрних відносин [4, с. 45]. Проте, на нашу думку, такі пропозиції повинні йти далеко за межі взаємодії аграрного та екологічного права, поширюватись на будь-яку сферу суспільної діяльності, адже не варто засліплюватись існуванням різноманітних сфер людської діяльності, реалізації прав і інтересів. а великим рахунком є тільки два глобальних елементи великої дихотомії – людина (суспільство) та довкілля, і поза цим немає нічого. Більше того, в людині сполучається духовне і природне, отже, з цієї точки зору людський організм – теж частина універсального біологічного ресурсу, і сучасні технології, зокрема у галузі медицини, яскраво це демонструють. Отже, межа між людиною як узагальнюючим поняттям і довкіллям є доволі умовною. Тому будь-яке правове регулювання відносин у суспільстві, незалежно від галузевої приналежності, неодмінно має вплив, хоча б опосередкований, і на довкілля.

У зв'язку з цим вважаємо за необхідне доповнити зміст принципу сталого розвитку субпринципом «науково обґрунтованого застосування біотехнологій в процесі розвитку живої природи», змістовим наповненням якого є:

- пріоритет і захист людської гідності в будь-яких формах використання біологічних технологій;

– дотримання біологічної безпеки при застосування біологічних технологій; відповідність процесу розробки і застосування біотехнологій моральним засадам суспільства, підпорядкування розробки і застосування біотехнологій цілям збереження і *відновлення* біологічного різноманіття;

– комплексне правове регулювання правовідносин у галузі біотехнологій з урахуванням завдань різних галузей права, що регулюють, прямо, чи опосередковано;

– раціональне використання, збереження і відтворення життя на планеті Земля як універсального природного біологічного ресурсу;

– забезпечення біологічного розкладання і деградації усіх нових матеріалів і субстанцій з утворенням біологічно нейтральних, або біологічно корисних решток, в тих випадках, коли це дозволяє сучасний розвиток науки і техніки;

– біологічний підхід до усіх технологій і процесів, що запроваджуються і розробляються, з точки зору можливості застосування в них біологічних технологій, найменш небезпечних для людини і довкілля замість хімічних, ядерних та інших небезпечних технологій [5, с. 77].

Отже, з позицій передусім екологічного права та його підгалузі – антропоохоронного права, все навколишнє природне середовище є як ресурсом для розвитку суспільства, так і необхідною умовою, середовищем його існування. Як суспільство неможливе без довкілля, так і довкілля не є об'єктом без наявності суспільної суб'єктності. З цього випливає, що всі природні ресурси повинні бути поступово визнані власністю суспільства, або інакше кажучи, власністю спільнот людей, об'єднаних в держави та міждержавні об'єднання.

Користування цими природними ресурсами повинно здійснюватись визначеними у встановленому порядку суб'єктами на основі суспільного консенсусу, раціонально і на відплатних та на відновлювальних, там де це можливо, та компенсаційних, де це неможливо, засадах. Так, наприклад, використання і споживання вуглеводневих ресурсів повинно здійснюватись з паралельним розвитком альтернативних джерел енергії, користування біологічними ресурсами – з паралельним створенням резервних банків біологічного різноманіття, на засадах усупільнення благ, отримуваних від розвитку біотехнологічних методів перетворення і використання біоти.

Необхідне усвідомлення того, що винаходи і методи біотехнології неможливо поділити, запатентувати та використовувати лише задля виробництва і продажу споживацьких товарів. Дані методи мають слугувати меті збереження живої природи і відновлення втраченого, що за тисячоліття еволюції знищено людиною. Слід перестати жити в боргу у природи, сьогодні людство уже дозріло до того, щоб почати поступово віддавати цей борг, і саме в цьому ми вбачаємо дієву і реальну відповідальність перед майбутніми поколіннями, яку необхідно брати на себе і додержуватись навіть всупереч і на шкоду сьогоденним потребам у гіперспоживанні.

Список літератури:

1. Жукова Е.А. Проблема классификации высоких технологий / Е.А. Жукова // Вестник Томского государственного педагогического университета. Наукоеведение. – 2008. – Вып. 1 (75). – С. 34–48.
2. Инге-Вечтомов С.Г. Экологическая генетика. Что это такое / С.Г. Инге-Вечтомов // Соросовский Образовательный Журнал. – 1998. – № 11. – С. 16–21 : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.pereplet.ru/obrazovanie/stsoros/489.html>
3. Лем С. Мгновение / С. Лем : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ruslit.net/>
4. Макарова Т.И. Охрана окружающей среды при осуществлении сельскохозяйственной деятельности: к вопросу о разработке современных правовых подходов / Т.И. Макарова, Н.С. Губская // Проблемы розвитку аграрного та земельного права України : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 травня 2011 р.). – К. : Видавництво географічної літератури «Обрії», 2011. – С. 42–46.
5. Піддубний О.Ю. Принципи природокористування в умовах сучасного технологічного укладу / О.Ю. Піддубний // Біоресурси планети і біобезпека навколишнього середовища: проблеми і перспективи : зб. матеріалів Міжнародної наук. конф. : Секція 10: Земельні ресурси, екологія, право (м. Київ, 5–6 листопада 2013 р.) / за ред. Д.С. Добряка, В.І. Курила. – К. : МВЦ «Медінформ», 2013. – С. 76–79.
6. Статівка А.М. Концепція сталого розвитку – основа державного регулювання екологічної політики в сільському господарстві України / А.М. Статівка // Проблемы розвитку аграрного та земельного права України : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 травня 2011 р.). – К. : Видавництво географічної літератури «Обрії», 2011. – С. 20–24.
7. Такер Юджин. Комната ожидания Дарвина / Такер Юджин // Biomediale: современное общество и геномная культура / сост. и общ. ред. Д. Булатова. – Калининград : КФ ГЦСИ, ФГУИПП «Янтарный сказ», 2004 : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://biomediale.nccakaliningrad.ru/index.php3?blang=ru&mode=nnotes>
8. Удовика Л.Г. Етичні аспекти впровадження біотехнологій в умовах розвитку інформаційного суспільства / Л.Г. Удовика, О.В. Чумак // Влада. Людина. Закон. – 2009. – № 5. – С. 42–51.

Статья содержит исследование правовых основ использования биоресурсов в процессе природопользования. Анализируется современное наполнение принципа устойчивого развития, его преимущества и недостатки по сравнению с предыдущей концепцией рационального природопользования.

Биологические технологии, биоресурсы, биоразнообразие, устойчивое развитие, правоотношения в сфере биотехнологий.

The article includes the study of legal principles in the use of biological resources of nature. We analyze the current content of the principle of sustainable development, its advantages and disadvantages compared with the previous concept of rational nature usage

Biological technology, biological resources, biodiversity, sustainable development, the relationship in the field of biotechnology.